



MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ  
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM  
YAYINLARI

OLBA  
X



MERSİN  
2004

**KAAM YAYINLARI**  
**OLBA**  
**X**

© 2004 Mersin/Türkiye  
ISSN 1301 7667

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs-Kasım aylarında olmak üzere,  
yılda iki kez basılmaktadır.  
Published each year in May and November.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.  
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.  
It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

Olbaya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında  
belirtilen bildirilmiş olan formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.  
Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:  
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül  
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi  
Arkeoloji Bölümü  
Çiftlikköy Kampüsü  
33342-MERSİN  
TURKEY

Diğer İletişim Adresleri  
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: [www.kaam.mersin.edu.tr](http://www.kaam.mersin.edu.tr)

e-mail: [kaam@mersin.edu.tr](mailto:kaam@mersin.edu.tr)

Dağıtım / Distribution

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21-249 05 20

e-mail: [zero@kablonet.com.tr](mailto:zero@kablonet.com.tr), [aboratav@tayproject.org](mailto:aboratav@tayproject.org)



MERSİN ÜNİVERSİTESİ  
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ  
(KAAM)  
YAYINLARI-X

MERSIN UNIVERSITY  
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF  
CILICIAN ARCHAEOLOGY  
(KAAM)-X

Editör

Serra DURUGÖNÜL  
Murat DURUKAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL  
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL  
Prof. Dr. Tomris BAKIR  
Prof. Dr. Hayat ERKANAL  
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN  
Prof. Dr. Yıldız ÖTÜKEN  
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU



MERSİN  
2004

*OLBA'nın basılması için vermiş olduğu desteklerden dolayı  
Mersin Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Uđur Oral'a  
teşekkür ederiz.*

## İçindekiler/Contents

Güngör Karauğuz / Osman Doğanay <i>İ.Ö. II. Binden Bizans Dönemine Kadar Orta Anadolu'nun Güneyinden Akdeniz Kıyılarına Uzanan Yolağı Üzerine Düşünceler</i> .....	1
Suat Ateşlier / Emre Öncü <i>Gümüşçay Polyksena Lahiti Üzerine Yeni Gözlemler: Mimari ve İkonografik Açıdan Bakış</i> .....	45
Gökhan Coşkun <i>Daskyleion'da M.Ö. 5. Yüzyıl Siyah Firnisli Attika Seramikleri</i> .....	89
Işık Şahin <i>Mısır ve Yakın Doğı Etkileriyle Yunan Mitolojisindeki "Kayıkçı Kharon" Tipinin Gelişimi</i> .....	135
Emre Öncü <i>Erken İon Yapılarında Architrav ve Geisipodes</i> .....	151
Ümit Aydınmoğılu <i>Yerel İrade-Dış Baskı Tartışmaları Arasında Olba Territoriumu'ndaki Yerleşim Düzenlemesi ve Hellenistik Dünyadaki Yeri</i> .....	169
Aslı Saraçoğılu <i>Aydın Müzesinden Bir Grup Portre Üzerine Gözlemler</i> .....	185
Nurettin Arslan <i>Antiocheia (Pisidya) Kazılarında Bulunan Seramikler</i> .....	209
Murat Özyıldırım <i>Seleucia Ad Calycadnum ve Hristiyanlığın İlk Üç Yüzyılı</i> .....	239
Sevim Ayteş Canevello <i>Iconiumlu Azize Thecla, Yaşamı ve Mucizeleri</i> .....	261



## Yayın İlkeleri

1. Olba her yıl, ilki en geç 15 Mayıs'ta ikincisi en geç 15 Kasım'da olmak üzere iki sayı halinde yayınlanır. Yayınlanması istenilen makaleler, zaman sınırlaması olmaksızın gönderilebilir. Hakemler tarafından olumlu değerlendirilen makalelerin adedi Olba'nın bir sayısı için fazla olduğu taktirde, bazı makaleler diğer sayıda yayınlanmak üzere havuzda bekletilir. Bu gibi durumlarda daha erken gönderilmiş olan makalelere öncelik tanınır.
2. OLBA'nın uluslararası bilimsel standartlara uygun olarak yayınlanabilmesi için aşağıda belirtilen teknik kurallara uyulmalıdır:
  - a- Makaleler, Word 5.0 ve üstü, Windows 95-98 veya Word 2000 yazım programı ile yazılıp diskete kaydedilerek gönderilmelidir.
  - b- Makaleler, figürleriyle birlikte çoğaltılmış olarak iki kopya halinde gönderilmelidir.
  - c- Metin yazılırken 10 punto, dipnot için ise 9 punto New York (Macintosh için) yada Times New Roman (PC için) harf karakteri kullanılmalıdır.
  - d- Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
  - e- Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi yada italik) kullanılmamalıdır.
3. Makale içindeki Yunanca karakterler için kullanılan Yunanca font da diskete yüklenerek yollanmalıdır.
4. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha yada resim) sıralamasına sadık alınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, s. 162, res. 217

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, s. 9, lev.1

5. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, Lev. LIV-LVII

6. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. Levha numarası tarafımızdan verilecektir. Bu sebeple levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita yada bir başka ifade veya kısaltma kullanılmamalıdır.
7. Kullanılacak fotoğrafların, daha iyi sonuç almak açısından, siyah-beyaz olması tercih edilmektedir. Dia gönderecek yazarlar dia çerçevesi üzerine mutlaka resim sırasını yazmalıdır. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır. Levhalardaki Figürlerin (resim, çizim, harita vs.) altına açıklama cümlesi yazılmamalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla mümkünse 15 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca olabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 200 kelimelik İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise 200 kelimelik Türkçe özet kesinlikle bulunmalıdır.



# ICONIUMLU AZİZE THECLA YAŞAMI VE MUCİZELERİ

Sevim AYTEŞ CANEVELLO\*

## ABSTRACT

Saint Thecla of Iconium, a respected female saint in the Early Christian Church, was an especially popular female ascetic piety between the fourth and eight centuries. Her biography is preserved in *Acta Pauli and Theclae* (Acts of Paul and Thecla).

*Acta Pauli and Theclae*, originally an oral story, probably written at the end of the second century BC, has various forms in Greek, Latin, Syriac, Armenian, Slavic and Coptic.

*Acta Pauli and Theclae* begins with Paul arriving in Iconium and preaching on the blessings of purity and the “virgin life”. Thecla hears him speak and captivated by his words decides to follow Paul and teach. Her betrothed, Thamyris, and her mother, Theocleia, oppose her idea to follow Paul. In her journey, she and Paul travel to many cities in Asia Minor. In her journey she is twice miraculously saved from the death penalty. In the end Thecla declares her intentions to preach the Gospel. With Paul’s permission to teach on her own she then travels to Seleucia and teaches many years until her death.

The fifth century expanded narration of Thecla’s life, probably written by Basil of Seleucia, includes stories of forty-six miracle that she performed posthumously. In these stories she heals sick and injured people and animals, fights with local pagan deities, and protects sailors and soldiers.

The female pilgrim Egeria (IV AD) describes her visit to the shrine of Saint Thecla in her diary *Itinerarium Egeriae* (*Egeria’s Travels*). She is among the many Early Christian writers who praised Saint Thecla and her cult in Seleucia.

---

\* Klasik Filolog Sevim Ayteş Canevello, DePaul Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi, Chicago-IL/USA.

Çalışmama yardımcıları için M.E.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Latince Okutmanı Murat Özyıldırım’a teşekkür ederim.

### a) Azize Thecla'nın Yaşamı

Aziz ve azizeler, Hıristiyan inancına göre olağanüstü olaylar gerçekleştirebildiklerine inanılan kutsal kişiler olarak kabul edilir. Bu kişiler, Hıristiyanlığın ortaya çıkması ve I. yüzyıldan başlayarak Palaestina dışında da hızlı yayılımıyla birlikte, önem kazanır. Bu insanların, hastalıkları iyileştirici, doğru yolu gösterici, kötülüklerden koruyucu özellikleri olduğuna inanılır. Mezarları, Hıristiyanlarca kutsal ziyaret yeri olarak kabul edilir ve mezarlarının başında dua edilip dileklerde bulunulur. Her yıl –genellikle ölüm yıldönümlerinde– onların adına dinsel törenler düzenlenilir<sup>1</sup>.

Erken Hıristiyanlık döneminde başta Cilicia ve Isauria bölgesi halkları olmak üzere tüm inananları en çok etkileyen azizlerden biri Tarsuslu Aziz Paulus, diğeri de bu çalışmanın konusu olan Iconiumlu (Konya) Azize Thecla'dır.

Azize Thecla'nın yaşamı ve mucizelerinin halk arasında anlatılan söylencelerin derlenmesi olan metinlerden oluştuğu görülür<sup>2</sup>. Onunla ilgili en erkene tarihlenen kaynak olasılıkla II. yüzyılın sonunda yazarı bilinmeyen *Acta Pauli et Theclae*'dir<sup>3</sup>. Azize Thecla'nın yaşamının anlatıldığı bu eserin Yunanca, Süryanca, Ermenice, Slavca, Arapça ve Kıptice yazımları vardır<sup>4</sup>. Ancak bu yapıtlardaki Thecla'nın yaşamı anlatıları arasında benzerlikler ve farklılıklar vardır<sup>5</sup>.

*Acta Pauli et Theclae* adlı yapıt zamanla Azize Thecla'nın yaşadığı mağarayı ziyarete gelenler tarafından okunan bir dua kitabı olur. Bu mağaraya IV. yüzyılda gelen *Gezgin Egeria* yazdığı günlükte Azize Thecla'nın mezarının başında *Acta Theclae*'ı baştan sona okuduğunu belirtir<sup>6</sup>. Egeria'nın metni, bu konuyla ilgili en erken yazılı kaynak olması bakımından önemlidir.

Azize Thecla'nın yaşamı ve mucizeleri üzerine Erken Hıristiyanlık kaynaklarında övgü dolu yazılar bulunur. Birçok yazar bu azizeden söz eder. Örneğin, Tertullianus (III. yy.) *De Baptismo*'da Iconiumlu Thecla'yı

<sup>1</sup> Talbot 1996, VII.

<sup>2</sup> Davis 2001,39.

<sup>3</sup> Jones 1954, 375; Nauwerth & Rüdiger 1981, IX; eski Yunanca metin için bkz. *Acta Apostolorum Apocrypha* ed. R. A. Lipsius ve M. Bonnet (Leipzig; Herman Mendelssohn, 1891).

<sup>4</sup> Goodspeed 1901, 5; Hennecke 1964, II. 326.

<sup>5</sup> Hennecke 1964, ibid.

<sup>6</sup> Wilkinson 1999, 142.

Aziz Paulus'u izleyen bakire olarak örnek gösterir<sup>7</sup>. Olympuslu Methodius tarafından IV. yüzyılda yazılan *Symposium Decem Virginum*'da on bakirenin konuşmaları yer alır. Azize Thecla da bu bakirelerden biridir. Nazianzuslu Gregorius 374 yılında yazdığı *De Vita Sua*'da Thecla için "... çok saygı duyulan genç bakire..." der<sup>8</sup>.

Ambrosius Mediolanensis'in 377 yılında yazdığı *De Virginibus*'ta farklı bir bakış açısı getirerek, "...Meryem nasıl yaşamaya örnektir, Thecla ise öyle ölmeye..." der<sup>9</sup>. Veronalı Zeno (IV. yy.), *De Timore*'de "...Aziz Paulus'un güzel öğrencisi Thecla ve (Paulus'un) konuşmalarında örnek gösterdiği en önde gelen martyr..." olarak belirtir<sup>10</sup>. Augustinus Hipponensis (354-430), *De Sancta Virginitate*'de Thecla'nın Hıristiyanlık yolunda ateşin ve vahsi hayvanların üstesinden geldiğini belirtir<sup>11</sup>.

Usuardus Sangermanensis, *Martyrologium*'da Thecla için övgülerini "... Bakirelik ve martyr tacı olan büyük azize..." olarak yazar<sup>12</sup>. Ado Viennensis (IX. yüzyıl), *Martyrologium* adlı yapıtında Thecla'nın hayatından çok kısa söz eder<sup>13</sup>. Nicetae Paphlagonis (X. yy'ın ilk çeyreği) *In Laudem Theclae, Oratio XVI* adlı eserinde Thecla'yı "...her ölümlüye nasip olmayan Martyrlerin en yücesi..." olarak betimler<sup>14</sup>. Daha birçok Erken Hıristiyanlık dönemi yazarı Thecla'nın hayatını ve Thecla'ya olan övgülerini yapıtlarında dile getirirler. Bunların arasında Severus Sulpitius, Chrysostus, Epiphanius ve Cyprianus sayılabilir<sup>15</sup>.

Kesin olmamakla birlikte birçok araştırmacının Seleucialı Basileus (431-467)<sup>16</sup> tarafından V. yüzyılda yazıldığını kabul ettiği *Πραξεις της αγιας αποστολου και μαρτυρος του Χριστου Θεκλας και θαυματα (İsa'nın Azize ve Martyri Thecla'nın Yaşamı ve Mucizeleri)* adlı yapıtta

<sup>7</sup> Tertullianus, *De Baptismo*, PL I column. 1219c (h1).

<sup>8</sup> Nazianzuslu Gregorius (ed; Christoph Jungck) 1974, 80.

<sup>9</sup> Ambrosius Mediolanensis, *De Virginibus* PL column 0211c. (h3) (h2) (h1).

<sup>10</sup> Franciscus Bonacchi, *De sermonibus S. Zenonis*, PL XI column. 0607b. (h3) (h2) (h1).

<sup>11</sup> Augustinus Hipponensis, *De Sancta virginitate*, PL column 422 (h1).

<sup>12</sup> Usuardus Sangermanensis, *Martyrologium*, PL column 0821 (h1).

<sup>13</sup> Ado Viennensis, *Martyrologium*, PL CXXIII column 0364d, 0365a (h3) (h2) (h1).

<sup>14</sup> Nicetas (Paphlagonialı), *In Laudem Theclae Oratio XVI*, PG: 105, 303.

<sup>15</sup> Jones 1878, 327.

<sup>16</sup> Birçok kaynaklarda bu yapıtı Seleucialı Basileus'in yazdığı belirtilse de, kesin bir bilgi değildir. Mucizeler bölümündeki olaylar doğrultusunda yapıtı olasılıkla 370-420 arasına tarihlenir. Dagron 1978, 26-27; Davis 2001, 41; Johnson 2002, 2.

–adından da anlaşıldığı gibi– Thecla’nın yaşamı ve mucizeleri anlatılır. Azize Thecla’nın yaşamı *Acta Pauli et Theclae*’da uzun uzun anlatılır: Yaşamı, Tarsuslu Paulus’un Iconium’a ulaşmasıyla başlar. Paulus, Iconium’da Onesiphorous’un evinde vaaz verirken, Thecla da dinleyiciler arasındadır. Konuşmadan çok etkilenir ancak, Thecla’nın nişanlısı Thamyris bu duruma çok kızar ve Paulus’u kentin valisine şikayet eder.

Paulus, valinin emriyle tutuklanır. Thecla gece vakti Paulus’u hapishanede ziyaret eder. Ancak halk arasında Thecla’nın hapishanede Paulus’un yanında olduğu duyulur. Tarsuslu Paulus, valinin emriyle kentten sürülür ve Thecla diri diri yakılarak ölümle cezalandırılır. Thecla, cezanın infaz edileceği sırada şiddetli bir yağmurun yağmasıyla ölümden kurtulur ve bu olağanüstü olayın ardından kentten ayrılır. Tarsuslu Paulus’u Myra’da (Demre) bulur ve birlikte dönemin en zengin Roma kentlerinden biri olan Antiochia’ya (Antakya) giderler.

Antiochia’da kentin önde gelen zenginlerinden Alexander, Thecla ile birlikte olmaya çalışır. Ancak Thecla’nın sert tepkisiyle karşılaşır. Alexander, bunun üzerine Thecla’yı mahkemeye vererek cezalandırılmasını ister. Mahkeme, Thecla’nın kentin arenasında vahşi hayvanlara atılarak ölümle cezalandırılmasına karar verir. Thecla, kentin önde gelenlerinden Tryphaena’nın isteğiyle, cezanın uygulanacağı güne kadar onun evinde kalır. Ceza gününde arenada bulunan arslanlar Thecla’yı diğer vahşi hayvanlardan korumaya çalışırlar. Bu sırada Thecla, kendisini vaftiz eder. Ancak arslanlar diğer hayvanlar tarafından öldürülür. Thecla, arenadan kurtulurak Tryphaena’nın evine gider. Tryphaena, ona altın vererek kentten ayrılmasına yardım eder. Thecla, Tarsuslu Paulus’u bulur ve onun onayıyla kent kent dolaşarak halka vaazlar verir.

Azize Thecla’nın yaşamı *Acta Pauli et Theclae*’da, birçok yere gittikten sonra, doğduğu kent Iconium’a gelip, annesini ziyaret ettikten sonra Isauria’daki Seleucia ad Calycadnum’a gelmesi ve bu en zengin Isauria kentinde yıllarca halka vaazlar verip sonsuz bir uykuya dalmasıyla biter “...πολλους φωτισασα τω λογω του θεου, μετα καλου υπνου εκοιμηθη...”<sup>17</sup>.

Seleucialı Basileus’un *İsa’nın Azize ve Martyri, Thecla’nın Yaşamı ve Mucizeleri* ile *Acta Pauli et Theclae* arasında bazı farklılıklar bulunur. Azize Thecla, Seleucia’ya geldikten sonra bir mağarada yaşamaya başlar.

<sup>17</sup> Lipsius, Bonet 1891, 269.

Yaşamını halka vaazler vererek, vaftiz ederek, iyileştirerek ve bölgedeki tanrıların kültlerine karşı koyarak geçirir. Bu yapıtta da Thecla'nın sonunda mağarada bir kayanın içine girerek kaybolduğu "...εδν δε ζωσα και υπεισηλθε την γην..." anlatılır<sup>18</sup>.

Thecla'dan sonra yaşadığı mağaranın da bulunduğu tepe, kutsal alan olur. Buraya manastır ve bugün de azizenin adıyla anılan büyük bir kilise gibi dinsel yapılar inşaa edilir<sup>19</sup>.

Azize Thecla Kilisesi ile ilgili en erken bilgiler, kutsal yerleri ziyaret eden Egeria'nın günlüğünde bulunur<sup>20</sup>. Egeria'nın kesin olarak hangi yılda ve nerede doğduğu bilinmemekle birlikte, adı kaynaklarda ilk olarak VII. yüzyılda yaşayan İspanyol keşiş Valerius'un Galicia Manastırı üyelerine yazdığı mektupta görülür. Valerius mektubunda, "...Tanrı'ya kendini adanmış olan Egeria'yı örnek almalarını..." ister<sup>21</sup>.

Egeria'nın yazdıkları uzun bir süre bulunamaz ancak XIX. yüzyılın sonunda İtalya'da başı ve sonu eksik bir şekilde bulunur. Egeria, yazdıklarına göre, 381-384 yılları arasında Hierosolyma (Kudüs) ve çevresi, Mısır, Suriye, Palaestina, Antiochia, Edessa, Tarsus, Isauria ve İstanbul'daki kutsal yerlere gider. Egeria'nın ne zaman ve nerede öldüğü de kaynaklarda belirtilmemektedir.

Gezgin Egeria, 384 yılı Mayıs ayında Cilicia ve Isauria'ya gelir. Seleucia'da bulunan Azize Thecla Kilisesi'ne gider ve orada iki gün kalır<sup>22</sup>. Egeria, Azize Thecla Kilisesi'ni anlatarak mimari yapısından çok etkilendiğini yazar. Günlüğünde bu gezisini şöyle anlatır; "...Tarsustaydım. Azize Thecla'nın kutsal yeri Tarsus'tan sadece üç günlük uzaklıktaydı...(Seleucia) Tarsus'a çok yakın olduğu için buraya gitmeyi çok arzu ettim ve yola çıktım. Cilicia'da deniz kenarında bulunan Pompeiopolis denen kente geldim. Oradan Corycus'a geçtim ve bir gece kaldım. Üçüncü gün gündüz Seleucia kentine vardım. Geceyi geçirmek üzere akşam vakti tepeye tırmandım. Kilise, bu tepe üzerinde kurulmuştu ve Thecla'nın mezarı bu kilisenin içindeydi. Kilisenin etrafında çok sayıda küçük odalar bulun-

<sup>18</sup> Dagron 1978, 28. 7-8.

<sup>19</sup> Lloyd 1952, 530.

<sup>20</sup> Davis 2001, 37; Sivan 1988, 59.

<sup>21</sup> Sivan 1988, ibid.

<sup>22</sup> Egeria'nın Günlüğünün Latince metni için bkz. Corpus Christianorum, *Itinerarium Egeriae*, XXXIII, 2-XXIII, 7; Wilkinson 1999, 44; Davis 2001, ibid; Sivan 1988, 66.

yordu. Bu odalarda rahip ve rahibeler kalıyordu. Orada sevgili arkadaşım Marthana'yı gördüm<sup>23</sup>. Marthana, bu odalardan sorumluydu. Tepenin ortasında, kilisenin çevresinde, geniş bir duvar bulunuyordu. Kutsal yeri ve kiliseyi Isaurialılar'dan koruyan bir bekçi vardı. Çünkü Isaurialı hırsızlar kiliseyi birçok kez soymuş ve zarar vermişti. Kilise ve mezar yeri çok güzeldi. Orada iki gün kalıp, dua ettikten sonra tekrar Tarsus'a geri döndüm..."<sup>24</sup>.

Egeria'nın günlüğüne yazdığı gibi Azize Thecla'nın bulunduğu kutsal alanda birçok mimari yapı bulunur. Bunlardan iki kilise, bir hamam ve birçok sarnıç V. yüzyılın son çeyreğine tarihlenir<sup>25</sup>. Tarihçi Evagrius Scholasticus'un (536-600) bildirdiğine göre Basiliscus (475-476) tarafından tahtan indirilen kendisi de Isaurialı olan İmparator Zenon (474-475 ve 476-491) Isauria'ya gider. Oradayken, Azize Thecla'nın hayalini görür. Azize Thecla, Zenon'a yeniden tahta geçeceğini söyler<sup>26</sup>. Liberatus Carthaginensis *Breviarum causae Nestorianorum et Eutychianorum*'da tahtan indirilen Zenon, Thecla'ya dua ederek, Basiliscus'un yerine yeniden imparator olma dileğinde bulunur. Bu dileğinin karşılığında azizenin anısına kutsal alana bir kilise yaptıracağı sözü verir<sup>27</sup>. Gerçekten bir süre sonra Zenon, İstanbul'a döner ve 476 yılının Ağustos ayının sonunda tahtı ele geçirir<sup>28</sup>. Bu olayın ardından Azize Thecla için Seleucia'daki kutsal alana –günümüzde apsisinin bir bölümü sağlam durumda olan– görkemli kiliseyi yaptırır.

Bugünkü yerleşimin güneyinde bulunan Azize Thecla Kilisesi, Seleucia'nın en önemli mimari kalıntılarından biridir. Azize Thecla'nın yaşamını geçirdiğine inanılan tepeye yapılan kiliseyle birlikte kutsal alan, IV. yüzyıl ile birlikte Küçük Asya'nın iç bölümlerinden ve Akdeniz'den gelen Hıristiyanlar için hac yeri olma özelliğini taşır. Seleucia ad Calycadnum, Hıristiyan dünyası için Azize Thecla'nın kutsal kentidir<sup>29</sup>.

<sup>23</sup> Marthana'nın ismi *Azize Thecla'nın Mucizeleri* XLIV'de de yer alır. Marthana ayrıca kendisini Azize Thecla'ya adayan rahibelerin isimlerinin bulunduğu listede geçer. Seleucialı Basileus'un *Azize Thecla'nın Yaşamı ve Mucizeleri*'nin eski Yunanca metni ve Fransızca çevirisi için bkz. Dagron 1978, Latince ve Yunanca metin için bkz. PG LXXXV, 477-618.

<sup>24</sup> Gingras 1970, 87; Wilkinson 1971, 121; Itinerarium Egeriae, XXXIII.

<sup>25</sup> Gough 1972, 199.

<sup>26</sup> Evagrius Scholasticus (ed, J. Bidez, L. Parmentier) 1898, 107; Davis 2001, 38; Hayne 1994, 214.

<sup>27</sup> Liberatus Carthaginensis, PL, col. 1032 (h1).

<sup>28</sup> Brooks 1893, 218, Ostrogorsky 1969, 62.

## b) Azize Thecla'nın Mucizeleri

Seleucialı Basileus'un *İsa'nın Azize ve Martyri, Thecla'nın Yaşamı ve Mucizeleri* adlı yapıtında kırk altı tane mucize içeren kısa anlatılar bulunur. Bunlar, genel olarak Thecla'yı, halkı iyileştiren, koruyan ve bölgedeki tanrılarla savaştığı bir azize olarak betimler.

Azize Thecla'nın en çok karşı olduğu şey, tek Tanrı inancının karşısındaki en büyük tehlike olarak gördüğü Seleucia'daki yerel tanrılar ve onların kültleridir. Mucizelerin ilk dördü Thecla'nın bu tanrılarla olan savaşını anlatır. Mucize I'de, Thecla'nın Seleucia'nın yerel tanrısı Sarpedonius'la olan mücadelesi yer alır. Thecla onunla bir tartışmaya girer ve "PolujwnotatoV (*çok konuşan*)"<sup>30</sup> Sarpedonius'u susturur.

Mucize II, bir zamanlar Seleucia'da *Kokysion Dağı* olarak adlandırılan yerde Minerva Tapınağı bulunduğunu belirtir. Thecla bu tapınağı yıkar ve rahiplerin kaldığı dinsel bir mekana çevirtir. Mucize III'deyse Thecla, "ασελγαινουσα (*şehvet düşkünü*)"<sup>31</sup> Aphoridite'yi Seleucia'dan kovar. Mucize IV'de "h tvn daimonwn korujh (*kötülüklerin başı*)"<sup>32</sup> diye nitelendirilen Iuppiter'e karşı çıkar<sup>33</sup>. Halkı, Hz. İsa'ya inanmaya davet eder. Thecla, Seleucia halkının, Aziz Paulus'un kenti Tarsus kadar Hıristiyanlaştığını belirtir. Azize, kente bu övgülü karşılaştırmasına karşın Seleucialılardan, burayı çok tanrılı kültlerden ve bunlara inanılardan korumalarını ister<sup>34</sup>.

Thecla, mucizelerin birçoğunda hastaları iyileştirir. Bunlar kısaca şöyle anlatılabilir; Mucize XI'de Aurelios'un tümörünü, Mucize XII'de ise Seleucialı Basileus'un frengisini, Mucize XLI'de yine Basileus'un kulak iltahabını, Mucize XVII'de Leontios'un tümörünü, Mucize XL'da böbrek hastası olan Aretarchus'u iyileştirir. Görme engelliler Azize Thecla sayesinde tekrar görmeye başlar.

<sup>29</sup> Davis 2001, 37; Hayne 1994, 212.

<sup>30</sup> Dagron 1978, I, 17.

<sup>31</sup> Dagron 1978, III, 2.

<sup>32</sup> ibid, IV, 2.

<sup>33</sup> Dagron'un kitabında *Mucizeler*' den sonraki bölüm olan Κατορθωματα της αγιας αποστολου και πρωτομαρτυρος Θεκλας τα εν τω Μυρσεωνι Murseondaki *Azize Thecla'nın Başarılı Davranışları*'nda tapınak rahibi ve Thecla arasında bir olay geçer. Kapetolios Tapınağı'nın rahibi at üzerindeyken, Seleucia'da Thecla'yi görür. Onu, bir fahişe sanarak, beraber olmak ister. Thecla, rahibi bindiği attan düşürür ve rahip, üç gün üç gece konuşamaz; Dagron 1978, 24-32.

<sup>34</sup> Dagron 1978, IV, 10-14.

Mucize XXIV’de, babasının adı Pardamios, dedesi Olbalı rahip Anatholius olan ancak metinlerde adı belirtilmeyen Olbalı bir çocuk görme güçlüğü çeker ve günden güne daha da kötüleşir. Bakıcısı Thecla’ya dua ederek ondan çocuğu iyileştirmesini ister. Thecla bakıcının dileğini gerçekleştirir ve Olbalı çocuk mucizevi bir şekilde tekrar görmeye başlar. Bu olaya benzer olarak Mucize XXXVII’de Thecla, Kıbrıslı bir körün görmesini sağlar ve Mucize XXV’de Seleucia’da halk arasında başgösteren göz hastalığı salgınını durdurur.

Azize Thecla bunların yanısıra yürüme engelli olan ya da ayağı kırılanlara da yardımcı olur. Mucize VII’de Dexianus’un bel kemiğini, Mucize XVIII’de Seleucialı Aba ve Tarsuslu Tigriane’nin kırılan kemiklerini iyileştirir. Thecla, insanlara değil hayvanlara da şifa verir. Mucize XXXVI’da kentteki çiftlik hayvanları arasında başgösteren hastalığı iyileştirir.

Thecla’nın iyileştirdikleri arasında ruhsal sorunu olan Claudiopolisli Hypsistius da vardır. Mucize XIV’de Azize Thecla, Hypsistius’a görünerek Hıristiyan olursa sorunlarından kurtulup mutluluğu yakalayacağını bildirir.

### c) Sonuç

Thecla, Hıristiyanlığın hem batı hem de doğu kiliseleri tarafından saygı duyulan önemli bir azizesidir. Bu azize, Özellikle Erken Hıristiyanlık Dönemi’nde en çok saygı duyulan azizedir<sup>35</sup>. Doğu kiliseleri, Thecla’yı havariler ile eşit sayacak kadar yüksek ve ilk kadın *martyr* olarak kabul eder<sup>36</sup>. Thecla’nın ünü V. yüzyılda yalnız Küçük Asya ve yakın çevresinde değil, Avrupa ve Mısır’da da yayılır<sup>37</sup>.

Bu yayılımla birlikte hikayesi değişik dillerde ve değişik biçimlerde Erken Hıristiyanlık Dönemi kaynaklarında yerini alır. Azize Thecla, özellikle Cilicia ve Isauria’nın bir azizesi olarak betimlenir.

Örneğin, bazı Erken Hıristiyanlık Dönemi kaynakları Thecla’nın Roma’ya gidip orada öldüğünü ve diğer Romalı Maytrylerin mezarlarının bulunduğu kutsal alanda –Paulus’a adanan basilika’nın yanında– Thecla’nın mezarının bulunduğu bildirir<sup>38</sup>. Bunun yanısıra aynı kutsal alanda Azize

<sup>35</sup> ibid, 16.

<sup>36</sup> Flier 91, 20.

<sup>37</sup> ibid, 84.

<sup>38</sup> Jones 1954, 426.



Thecla'ya adanan bir kilise bulunduğu İ.S. VII yazılan *Notitia ecclesiarum urbis Romae*'da yazılıdır<sup>39</sup>. *Martyrologium Hieronymianum*'da Afrikalı martrylerin bulunduğu listede Thecla'nın adı da bulunur<sup>40</sup>.

Mısır'da, –özellikle Alexandria'da (İskenderiye)– IV. yy'dan VII yy.'a kadar, Nil Nehri boyunca bulunan kent ve kasabalarda, ayrıca orta ve güney Mısır'da Thecla'nın adı ve betimleri el yazmalarında, duvar resimlerinde, reliefelerde, terra cotta yağdanlıklarında, tahtadan yapılmış saç taraklarında ve mezar yazıtlarında görülür<sup>41</sup>. Nazianzuslu *Gregorus'un In laudem Athanasii* adlı eserinde, İskenderiyeli rahip Athanasius'un IV. yy'da Seleucia'ya gelerek Azize Thecla'nın kutsal alanını ziyaret ettiğini bildirir. Thecla, özellikle Athanasius ve diğer Mısırlı rahiplerin çabalarıyla Mısırlı Hıristiyanların en saygı duyduğu azizelerden biri olur. Diğer yandan imparatorluğun başkenti İstanbul'da adına X. yüzyılda yapılan bir kilise vardır<sup>42</sup>.

Thecla, Tarsuslu Paulus'un öğretisi sayesinde, Seleucia'nın ve yakın çevresindeki birçok yerleşimin Hıristiyanlaşmasını sağlar. Bölgedeki tanrı ve tanrıça tapımlarına karşı savaşıır. Seleucia ad Calycadnum, Roma'nın önemli kentlerinden biri ve *Provincia Isauria*'nın başkentidir. Hızla yayılan Hıristiyanlıkla birlikte önceki önemini koruyarak başpiskoposluk merkezi olur ve 359 yılında toplanan konsile de evsahipliği yapar.

Azize Thecla'nın ününün yayılmasında ve onun kutsal alanının korunmasında özellikle kadınların büyük payı bulunur. Özellikle IV. ve V. yüzyıllarda Egeria gibi kutsal yerleri ziyaret eden kadınların<sup>43</sup>, Thecla'nın kutsal alanında yaşayan Marthana ve diğer rahibelerin büyük katkısı bulunur. Bu dönemde Seleucia, Hıristiyanlığın önemli dinsel ziyaret yerlerinden biri olur<sup>44</sup>. Nazianzuslu Gregorius, İ.S. 375 yılında yazdığı *De Vita Sua*'da kendisinin, Thecla'nın *παρθενων*'una gelip burada dört yıl kaldığını bildirir<sup>45</sup>.

<sup>39</sup> Itineraria et Alia Geographica, 28.

<sup>40</sup> The Catholic Encyclopedia 1912, XVI.

<sup>41</sup> Davis 2002, 84; Nauerth&Rüdiger 1981, 63.

<sup>42</sup> Bugün Atik Mustafa Paşa Camii

<sup>43</sup> Davis 2001, 191.

<sup>44</sup> Mansel 1943, 6; Albrecht 1986, 288.

<sup>45</sup> Nazianzuslu Gregorius (edt; Christoph Jungck) 1974, 80.

Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde Seleucia ad Calycadnum, Antiochia Patrikhanesi'ne bağlı olarak tüm Isauria'nın başpiskoposluk merkezidir<sup>46</sup>. Olba, Diocaesarea gibi Isauria kentleri de Selucia'ya bağlı birer piskoposluk merkezidir<sup>47</sup>. Azize Thecla, genel olarak Isauria'nın dindar Hıristiyan yapısının oluşumuna en önemli katkıyı yapan kişi konumunda olmalıdır. Adı geçen kentlerin Seleucia'nın dindarlığından etkilendikleri de düşünülmelidir.

---

<sup>46</sup> Özyıldırım 2001, 153.

<sup>47</sup> Özyıldırım 2001, ibid.

## Bibliyografya ve Kısaltmalar

### Erken Hıristiyanlık Kaynakları

- Ado Viennensis Ado Viennensis., *Martyrologium* (Patrologia latina, vol. 123. J. P. Migne, ed. Parisiis: excudebat Migne, 1852).
- Ambrosius Mediolanensis Ambrosius Mediolanensis., *De Virginibus*, (Patrologia latina, vol. 16. J. P. Migne, ed. Parisiis: excudebat Migne, 1845).
- Augustinus Hipponensis Augustinus Hipponensis., *De Sancta virginitate* (Patrologia latina, vol. 40. J. P. Migne, ed. Parisiis: excudebat Migne, 1841).
- Basilii Seleuciensis Basilii Seleuciensis, *De Vita ac Miraculis, D. Theclae Virginis Martyris Iconiensis*, *Patrologiae Cursus Completus; omnium SS. Patrum, doctorum, scriptorumque ecclesiasticorum, sive Latinorum, sive Graecorum*, (accurante J.-P. Migne), *Patrologiae Graecae, Tomus LXXXV*, Turnhout Brepols, 1860.
- Bonacchi Franciscus Bonacchi, Franciscus., *De sermonibus S. Zenonis* (Patrologia latina, vol.11. J. P. Migne, ed. Parisiis: excudebat Migne, 1845).
- Cassiodorus–Epiphanius Cassiodorus–Epiphanius *Historia Ecclesiastica Tripartita, Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum* (edit. Rudolphus Hanslik) *Histoirae Ecclesiasticae ex Socrate Sozomeno et Theodoro in unum collectae et nuper de graeco in latinum translatae libri numero duodecim*, 1952.
- Corpus Christianorum Series Latina, *Itineraria et Alia Geographica CLXXV-CLXXVI.*, Turnholti, Typographi Brepols, 1965.
- Evagrius Scholasticus Evagrius Scholasticus., *The Ecclesiastical History of Evagrius with the Scholia* (edt, J. Bidez; L. Parmentier) Methuen, London 1898.
- Gregory of Nazianzus Gregory of Nazianzus., *De Vita Sua* (edt. Christoph Jungh), Heidelberg 1974.
- Liberatus Carthaginensis Liberatus Carthaginensis., *Breviarum causae Nestorianorum et Eutychnianorum* (Patrologia latina, vol. 155. J. P. Migne, ed. Parisiis: excudebat Migne, 1854).
- Nicetae Paphlagonis Nicetae Paphlagonis., *In Laudem S. Theclae Oratio XVI*, *Patrologiae Cursus Completus; omnium SS. Patrum, doctorum, scriptorumque ecclesiasticorum, sive Latinorum, sive Graecorum*, (accurante J.-P. Migne), *Patrologiae Graecae, Tomus: CV*, Turnhout Brepols, 1860.
- Tertullianus Tertullianus., “*De baptismo*” (patrologia latina, vol. 1. J. P. Migne, ed. Parisiis: excudebat Migne, 1844).
- Usuardus Sangermanensis Usuardus Sangermanensis., *Martyrologium* (Patrologia latina, vol. 124. J. P. Migne, ed. Parisiis: excudebat Migne, 1852).

**Çağdaş Kaynaklar**

- Albrecht 1986 Albrecht, R., *Das Leben der heiligen Makrina auf dem Hintergrund der Thekla-Traditionen*, Göttingen.
- Brooks 1893 Brooks, E. W., “The Emperor Zenon and the Isaurians”, *The English Historical Review*, 8/30., Oxford University Press.
- Budge 1928 Budge, W. A., *The Book of the Saints of the Ethiopian Church*, Cambridge University Press.
- Dagron 1978 Dagron, G., *Vie et Miracles De Sainte Thecla (Texte Grec, Traduction et Commentaire)*, Societe des Bollandistes, Bruxelles.
- Davis 2001 Davis, S., *The Cult of Saint Thecla: A Tradition of Women’s Piety in Late Antiquity*, Oxford University Press., New York.
- Davis 2002 Davis, S., “Crossed Texts, Crossed Sex: Intertextuality and Gender in Early Christian Legends of Holy Women Disguised as Men”, *Journal of Early Christian Studies*, 10:1., The Johns Hopkins University Press.
- Forest 1991 Forest, F., “The Church should listen to its Mothers”, *US Catholic*, 56/4.
- Gingras 1970 Gingras, G., *Egeria: Diary of a Pilgrimage*, Newman Press., New York.
- Goodspeed 1901 Goodspeed, E. J., *The Book of Thekla*, University of Chicago Press, Chicago.
- Gough 1972 Gough, M., “The Emperor Zeno and Some Cilician Churches”, *Anatolian Studies*, 22, British Institute of Archaeology, Ankara.
- Hayne 1994 Hayne, L., “Thecla and the Church Fathers”, *Vigiliae Christianae* 48/3, Leiden.
- Hennecke 1965 Hennecke, E., *New Testament Apocrypha* (edt. Wilhelm Schneemelcher), Vol II, Tübingen.
- Johnson 2003 Johnson, S., “Hagiography Killed the Novel? The Case of the Fifth-Century Life and Miracles of St. Thecla” *Society of Biblical Literature, Ancient Fiction Group*, Oxford.
- Jones 1877 Jones, J., *A new and Full Method of Settling the Canonical Authority of the New Testament*, Vol II, Oxford.
- Lequien 1740 Lequien, M., *Oriens Christianus, in quatuor patriarchatus digestus quo exhibentur ecclesiae patriarchae, caeterique praesules totius Orientis*, Paris.
- Lipsius–Bonnet 1891 Lipsius, R. A – M. Bonnet, *Acta Apostolorum Apocrypha*, Herman Mendelssohn, Leipzig.
- Lloyd 1952 Lloyd, S., “Paul and Thekla”, *History Today*, 2:8.
- Mansel 1943 Mansel, A. M., *Silifke Tarihi, Maarif Matbaası*, İstanbul.

- Nauerth–Warns 1981 Nauerth, C – R. Warns, *Thekla Ihre Bilder in der früh-christlichen Kunst*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- Sivan 1988 Sivan, H., “Who was Egeria? Piety and Pilgrimage in the Age of Gratian” *Harvard Theological Review* 81:1, Michigan.
- Ostrogorsky 1999 Ostrogorsky, G., *History of the Byzantine State*, Rutgers University Press, New Jersey.
- The Oxford Dictionary of Byzantium 1991 The Oxford Dictionary of Byzantium (edt, Alexander P. Kazhdan, Alice-Mary Talbot), (Vol III), Oxford University Press New York.
- The Catholic Encyclopedia 1912 The Catholic Encyclopedia (vol XIV), (edit. Appleton, R.), New York.
- Özyıldırım 2003 Özyıldırım, M., “İlkçağ ve Erken Hıristiyan Kaynaklarında Olba Sözcüğünün Değişik Kullanımları” *Olba VIII (Özel Sayı) Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Yayınları*, Mersin.
- Ramsay 1954 Ramsay, W. M., *The Church in the Roman Empire*, Michigan.
- Talbot 1996 Talbot A. M., *Holy Women of Byzantium Ten Saints’ Lives in English Translation* (edt by Alice Mary Talbot), Dumbarton Oaks, Washington, D.C.
- Wilkinson 1999 Wilkinson, J., *Egeria’s Travels*, British Library Publication., England.